

Spor Bilimleri Fakültesi Öğrencilerinin Özel Gereksinimi Olan Bireylere Yönelik Tutumları

Sport Sciences Faculty Students' Attitudes Towards Individuals with Special Needs

Sibel Nalbant¹ & Mehmet Dinç¹

¹Alanya Alaaddin Keykubat Üniversitesi, Spor Bilimleri Fakültesi.

Makale Geçmişi

Geliş : 25 Ocak 2024
Kabul : 28 Mart 2024
Çevrimiçi : 23 Nisan 2024
DOI: 10.55929/besad.1425489

Makale Türü

Araştırma Makalesi

Article History

Received : January 25, 2024
Accepted : March 28, 2024
Online : April 23, 2024
DOI: 10.55929/besad.1425489

Article Type

Research Article

Öz: Araştırma spor bilimleri fakültesi öğrencilerinin özel gereksinimi olan bireylere yönelik tutumlarının incelenmesi amacıyla yapılmıştır. Araştırmaya 354 spor bilimleri fakültesi öğrencisi katılmıştır. Veriler kişisel bilgi formu ve Engellilere Yönelik Çok Boyutlu Tutum Ölçeği ile toplanmıştır. Araştırmada betimsel tarama modeli kullanılmıştır. Araştırma verileri Google Formlar uygulaması üzerinden çevirim içi olarak toplanmıştır. Katılımcıların 145'i kadın, 209'u erkekler öğrencilerden oluşmaktadır. Araştırma sonucunda, bölüm değişkeninde Beden Eğitimi ve Spor Öğretmenliği Bölümü (n=148) ve Antrenörlük Eğitimi Bölümü (n=119) katılımcılarının toplam tutum puanlarının Rekreasyon Bölümü (n=87) katılımcılarının puanlarından anlamlı düzeyde yüksek olduğu belirlenmiştir. Özel gereksinimi olan yakını olma ve özel gereksinimi olan bireyler konulu ders alma değişkenleri incelendiğinde özel gereksinimi olan yakını olan (n=37) ve özel gereksinimi olan bireyler konulu ders alan (n=141) katılımcıların tutum puanlarının diğerlerine göre istatistiksel olarak anlamlı düzeyde yüksek olduğu belirlenmiştir. Özel gereksinimi olan bireylere yönelik etkinliklere katılmış olma ve spor eğitimi verme tercihi değişkeninde ise söz konusu etkinliklere katılan (n=157) ve özel gereksinimi olan öğrencilere spor eğitimi vermeyi tercih eden (n=53) katılımcıların davranış alt boyutu tutumlarında istatistiksel olarak anlamlı fark olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bulgular; özellikle özel gereksinimi olan bireyleri konu alan ders alma ve özel gereksinimi olan bireylere yönelik etkinliklere katılımın, özel gereksinimi olan bireylere yönelik olumlu tutuma yol açtığını göstermektedir. Bu doğrultuda üniversitelerde özel gereksinimi olan bireyleri konu alan derslerin artırılması ve olumlu tutum geliştirme açısından konu ile ilgili farkındalık etkinliklerinin düzenlenmesi önerilir.

Anahtar Kelimeler: Üniversite öğrencileri, engelli, davranış

Abstract: The study was conducted to examine the attitudes of sport sciences faculty students towards individuals with special needs. A total of 354 sport sciences faculty students (145 female, 209 male) participated in the study. The data were collected with Multidimensional Attitudes Towards People with Disabilities Scale via Google Forms. Descriptive survey model was used in the study. As a result, the total attitude scores of the participants of the Department of Physical Education and Sports Teaching (n=148) and the Department of Coaching Education (n=119) were significantly higher than the scores of the participants of the Department of Recreation (n=87). Moreover, the attitude scores of the participants who had a relative with special needs (n=37) and who took a course on individuals with special needs (n=141) were statistically significantly higher than the others. It was concluded that there was a statistically significant difference in the behavioral sub-dimension attitudes of the participants who participated in these activities (n=157) and those who preferred to provide sports education to students with special needs (n=53). In particular, the findings show that taking courses on individuals with special needs and participating in activities for individuals with special needs may lead to having positive attitudes towards individuals with special needs. In this context, it is recommended to increase the number of courses on individuals with special needs in universities and to organize awareness activities on the subject in terms of developing positive attitudes.

Keywords: Collage student, disability, behaviour

Bu makaleye atıf yapmak için | To cite this article

Nalbant, S., & Dinç, M. (2024). Spor bilimleri fakültesi öğrencilerinin özel gereksinimi olan bireylere yönelik tutumları. *Beden Eğitimi ve Spor Araştırmaları Dergisi*, 16(1), 18-37.

Contact: Sibel Nalbant

 Kestel Mahallesi, Üniversite Caddesi No:80 PK:07425 Alanya/ANTALYA

 sibel.nalbant@alanya.edu.tr

GİRİŞ

İnsanlığın varoluşundan itibaren her birey bir diğerinden farklıdır. Akranlarına göre farklı gelişen özel gereksinimi (ÖG) olan bireylerin farklılıktan etkilenme düzeyi tutumsal engelle ilişkilidir. ÖG olan bireylere yönelik geliştirilen tutumsal engel; hayata tam katılımın esasını oluşturan eğitim, sağlık, istihdam gibi alanlara katılımın önündeki en büyük bariyerlerdendir. Tutumlar doğuştan gelen özellikler olmayıp, bireyin bilgi ve deneyimlerinden elde ettiği kazanımlar sonucunda oluşmaktadır (Kowalski & Rizzo, 1996). ÖG olan bireylerle ilgili bilgi ve deneyimler, ön yargılı inanç oluşumunun yanısıra bakış açısı gelişimi/değişimine yol açmaktadır (Chrzanowska, 2019).

Bireylerin tutumları; değerleri, bilgileri ve duygularıyla ilişkilidir. Bunlar da nihayetinde kişinin davranışlarını şekillendirir. Bu nedenle, tutumların yön verdiği birey davranışlarını belirlemek ve olumlu yönde dönüşüm sağlayıcı eğitimi planlamak için engelliliğe yönelik tutumları bilmek gerekir (Lewis & Stenfert-Kroese, 2010; Santilli vd., 2023; Tavşancıl, 2006). ÖG olan birey yakın çevresi ile ele alındığında ÖG olma halinden sadece bireyin kendisi değil çok sayıdaki yakın çevresi de olumsuz tutumlarla başa çıkma sorunsalı ile karşı karşıyadır. ÖG olan bireylerin yaşamlarını güçleştiren olumsuz tutumların ve tutumları etkileyen faktörlerin saptanması ile olumlu tutum geliştirme için çözüm belirlenmesi büyük önem taşımaktadır.

Tutumların eğitim üzerinde önemli etkisi vardır. Eğitime yönelik tutumlar, bireylerin öğrenme motivasyonu ve başarısının belirleyicisidir. Eğitim, bireylerin yeteneklerini geliştirerek potansiyellerini ortaya çıkarmalarını, topluma faydalı bireyler olmalarını ve yaşamlarını daha iyi bir şekilde sürdürebilmelerini sağlar. Eğitim, bilgi ve düşünme yeteneğinin gelişimi, problem çözme ve eleştirel düşünme becerilerinin gelişimi, değerler öğretimi, sosyal ve kültürel uyum sağlama gibi hedefleri kapsar. Eğitim sürecinin verimli bir şekilde yürütülebilmesi, eğitimcilerin yetkinliklerine ve öğrencilerine yönelik tutumlarının olumlu yönde olmasına bağlıdır (Keskinılıç vd., 2023).

ÖG olan bireylerin eğitim hizmetlerine erişiminde eğitimciler oldukça kritik bir öneme sahiptir. Bilimsel çalışmalar; ÖG olan bireylerin eğitime erişimlerinin önündeki en önemli engellerden birinin eğitimcilerin ön yargıları ve olumsuz tutumları olduğunu, ÖG bireylerin eğitim başarılarının akranlarına oranla daha düşük seviyede olduğunu belirtmektedir (Antonak & Livneh, 2000; Vilchinsky & Findler, 2004). ÖG olan bireyler tutumsal engel ve davranışlarla çoğunlukla eğitim ortamında karşılaşmaktadır. Okul ortamının paydaşları akranlar ve anne-babaları, kurum yöneticileri ve eğitimcilerin çoğunlukla kapsayıcı eğitim ortamına karşı olumsuz tutuma sahip olduğu araştırmalarla desteklenen bir gerçektir (UNESCO, 2005). Ailenin ardından gelen ve ÖG bireylerin sosyalleşmelerinde en büyük etkiye sahip olan okul ortamı öğrencilerin, aile tutumu ve

öğretmen tutumlarından etkilenecek geliştirdikleri tutumu davranışa dönüştürdükleri ortamdır. Diğer açıdan bakıldığında ÖG olan bir çocuk, ÖG olmayan çocuğa göre erken dönemde ve yoğun bir eğitime gereksinim duymasına karşın tutumsal engel nedeni ile eğitimden yeterince yararlanamamaktadır. Bu bilgiler ışığında eğitim ortamındaki tüm paydaş tutumlarının yönü ÖG olan çocuğun eğitime dahil olabilmesi adına birincil öneme sahiptir.

Eğitmcilerin var olan tutumları ve benimsedikleri öncelikler, sınıf içi tutum ve öncelikleri ile ilişkilidir. Bununla birlikte öğretmen tutumlarının, öğrenciyi yönlendirme ve öğrenci davranışları üzerine etkisi vardır. Buna bağlı olarak bir sınıftaki pek çok öğrenci, öğretmenin tutum yönüne benzer davranış sergiler (Pearce vd., 2009). Bu doğrultuda eğitimcilerin tutumları, öğrencilerinin tutumlarını doğrudan etkiler diyebiliriz. İlgili konu özel eğitim bakış açısı ile ele alındığında olumlu öğretmen tutumu; hem olumlu akran tutumu hem de ÖG olan öğrencilerin eğitim öğretim uygulamalarından en üst düzeyde yararlanmaları açısından önemlidir (Emmers vd., 2021; Longley & Craigo, 2021; Reina vd., 2021).

ÖG olan bireylerin yetersizliklerine bağlı olarak çoğu akademik beceride akranlarının gerisinde kalmaktadır. Bununla birlikte uyarlamalar yolu ile fiziksel aktivite, egzersiz ve spora akranlarına benzer şekilde başarılı katılım sağlayabilmektedir. Fiziksel aktivite, egzersiz ve spor gibi hareket temelli etkinliklere başarılı katılım ÖG olan bireyler için eşsiz bir deneyimdir. Bu başarılı katılımda spor eğitimcilerinin yetkinlik ve tutumları ön plandadır. Spor eğitimcileri; motor ve fiziksel uygunluk gelişimi yönünden yaşlılarına kıyasla daha çok dezavantajlı olan ÖG bireylerin, yetersiz motor gelişim ve fiziksel uygunluğa eşlik eden hareketsizliğin yol açtığı gelişimsel sorunların çözümünde kilit roledir. Spor eğitimcilerinin ÖG olan çocuk ve gençlere yönelik hareket temelli eğitimi öğretirken olumlu tutum içerisinde olmalarının önemli olduğu (McConkey, 2016) gerçeğine karşın çoğu araştırmacı, geçmiş deneyim yetersizliği (Martin & Kudláček, 2010; Hosford & O'Sullivan, 2015; Hutzler vd., 2019; Sharma & Nuttal, 2016) ve kapsayıcılık için destek eğitim gereksiniminden dolayı (Roca-Hurtuna & Sanz-Ponce, 2023), spor eğitimcilerinin tutumlarının olumsuz olduğunu bildirmektedir.

Bu bağlamda aday spor eğitimcilerinin henüz lisans eğitimi döneminde ÖG olan çocuk ve gençlere eğitim verebilmeye dair geniş boyutta yetkinliğe sahip olmalarını sağlayıcı nitelikte standart eğitim almaları ve uygulamaya dair bakış açılarında olumlu tutum geliştirmeleri için farkındalıklarının ve bilgi düzeylerinin geliştirilmesi önemlidir.

Araştırmanın örneklemini oluşturan üniversite öğrencileri, bir akademik eğitim ile mesleğine has bilgi ve becerilere sahip olan, belirli bir başarı sonucu toplumun geleceğini inşa etmeye yetki alan

önemli gruplardan biridir. ÖG olan bireylerin eğitimden yararlanmalarında, eğitimci tutumlarının önemli olduğu (Pearce, 2009) dikkate alındığında meslek öncesi dönemdeki üniversite gençlerinin tutumlarının incelenmesi, meseleye ilişkin sorunların çözümünde ve ÖG olan bireyleri de içeren kapsayıcı bir toplumun inşa edilmesinde etken olacaktır. Araştırmacıların ilgili odağı olan ve halen üzerine pek çok çalışmanın sürdürüldüğü “ÖG olan bireylere yönelik aday eğitimci tutumları” konulu araştırma sonuçları değişken çeşitliliği açısından farklı sonuçları bildirmektedir. Araştırmacılarca incelenen ve aday eğitimcilerin tutumlarına etkisi olduğu varsayılan; cinsiyet (Rojo-Ramos vd., 2022), bölüm (Gün, 2021), sınıf düzeyi (Grace vd., 2015), ÖG olan yakını olma (Ijadunola vd., 2021), ÖG olan bireyler konulu ders alma (Roca-Hurtuna vd., 2021), ÖG olan bireylere yönelik etkinliklere (seminer, kurs, çalıştay, farkındalık etkinliği vb.) katılmış olma (Rillotta & Nettelbeck, 2007) ve ÖG olan ya da olmayan öğrencilere spor eğitimi verme tercihi (Bania vd., 2023) gibi değişkenler konusunda literatürde halen tutarsız sonuçlar görülebilmektedir.

Bununla birlikte araştırmanın, meslek öncesi dönem spor eğitimcilerinin, eğitimde evrensel tasarımın gereği olan kapsayıcı spor eğitime yönelik görüşlerini ortaya koyma açısından da özgün değere sahip olduğundan söz edilebilir.

Bu doğrultuda araştırma, spor bilimleri fakültesi (SBF) öğrencilerinin ÖG olan bireylere yönelik tutumlarını incelemek amacıyla yapılmıştır. Bu amaç kapsamında aşağıdaki sorular oluşturulmuş ve yanıtlar aranmıştır.

1. SBF öğrencilerinin tutumları cinsiyet değişkenine göre farklılaşmakta mıdır?
2. SBF öğrencilerinin tutumları bölüm değişkenine göre farklılaşmakta mıdır?
3. SBF öğrencilerinin tutumları sınıf değişkenine göre farklılaşmakta mıdır?
4. SBF öğrencilerinin tutumları ÖG yakını olma durumu değişkenine göre farklılaşmakta mıdır?
5. SBF öğrencilerinin tutumları ÖG bireyler konulu ders alma durumu değişkenine göre farklılaşmakta mıdır?
6. SBF öğrencilerinin tutumları ÖG olan bireylere yönelik etkinliklere katılmış olma durumu değişkenine göre farklılaşmakta mıdır?
7. SBF öğrencilerinin tutumları ÖG olan ya da ÖG olmayan öğrencilere spor eğitimi verme tercihi açısından farklılaşmakta mıdır?

YÖNTEM

Araştırma Alanya Alaaddin Keykubat Üniversitesi Sosyal ve Beşeri Bilimler Alanı Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Kurulunun 23.05.2022 tarih ve 71560571-100-E.69445 sayılı kararı ile etik açıdan uygun bulunmuştur.

SBF öğrencilerinin ÖG olan bireylere yönelik tutumlarının belirli değişkenler açısından incelenmesi için yapılan bu araştırmada betimsel tarama modeli kullanılmıştır. Araştırmada yöntem olarak belirlenen betimsel çalışmalarda asıl amaç bir durumu tüm gerçekliğiyle ortaya koymaktır. Betimsel çalışmalar tez ve makalelerin istatistiksel olarak ele alınmasını da kapsamaktadır (Yin, 2012).

Evren ve Örneklem

Araştırmanın çalışma grubunu 2021-2022 eğitim öğretim yılında bir devlet üniversitesinin Spor Bilimleri Fakültesinde lisans öğrenimine devam eden 145'i kadın ($\bar{x}=20,75$), 209'u erkek ($\bar{x}=21,24$) toplamda 354 ($\bar{x}=21,04$) öğrenci oluşturmuştur. Örneklem sayısı belirlenirken ölçek madde sayısının en az 10 katı kadar katılımcı olması gerektiği referans alınmıştır (Nunnally, 1978). Tablo 1' de ulaşılan katılımcıların tanımlayıcı özellikleri ve sayısal dağılımları gösterilmektedir.

Tablo 1. Örneklem Tanımlayıcı Özellikleri

Faktör	Değişken	N	%
Cinsiyet	Kadın	145	41
	Erkek	209	59
Bölüm	Beden Eğitimi ve Spor Öğretmenliği	148	41.8
	Antrenörlük Eğitimi	119	33.6
	Rekreasyon	87	24.6
Sınıf	1. Sınıf	121	34.2
	2. Sınıf	104	29.4
	3. Sınıf	83	23.4
	4. Sınıf	46	13.0
Yaş	17-19	98	27.7
	20-22	193	54.6
	23+	60	17.7
ÖG Olan Yakını Olma	Evet	37	10.5
	Hayır	317	89.5
ÖG Olan Bireyler ile İlgili Ders Alma	Evet	141	39.8
	Hayır	213	60.2
ÖG Olan Bireyler ile İlgili Etkinliğe Katılım	Evet	157	44.4
	Hayır	197	55.6

Faktör	Değişken	N	%
Spor Eğitimi Verme Açısından Grup Tercihi	NGG	57	16.1
	ÖG	53	15.0
	Her ikisi	244	68.9
Cinsiyet	Kadın	145	41
	Erkek	209	59
Bölüm	Beden Eğitimi ve Spor Öğretmenliği	148	41.8
	Antrenörlük Eğitimi	119	33.6
	Rekreasyon	87	24.6
Sınıf	5. Sınıf	121	34.2
	6. Sınıf	104	29.4
	7. Sınıf	83	23.4
	8. Sınıf	46	13.0
Yaş	17-19	98	27.7
	20-22	193	54.6
	23+	60	17.7
ÖG olan yakını olma	Evet	37	10.5
	Hayır	317	89.5
ÖG olan bireyler ile ilgili ders alma	Evet	141	39.8
	Hayır	213	60.2
ÖG olan bireyler ile ilgili etkinliğe katılım	Evet	157	44.4
	Hayır	197	55.6
Spor eğitimi verme açısından grup tercihi	NGG	57	16.1
	ÖG	53	15.0
	Her ikisi	244	68.9

NGG: Normal Gelişim Gösteren, ÖG: Özel gerekisini olan

Araştırma kapsamında toplam 354 SBF öğrencisinin ölçek yanıtları değerlendirmeye alınmıştır. Gönüllülük esasıyla katılan bu grubun 145' i kadın (%41), 209' u erkeklerden (%59) oluşmaktadır. Katılımcıların 148' i beden eğitimi ve spor öğretmenliği (BSÖ) bölümü (%41.8), 119' u antrenörlük eğitimi (ANE) bölümü (%33.6), 87' si rekreasyon (REK) bölümünde (%24.6) öğrenim görmektedir. Sınıf düzeyine göre 1. sınıf 121 katılımcı (%34.2), 2. sınıf 104 katılımcı (%29.4), 3. sınıf 83 katılımcı (%23.4), 4. sınıf 46 katılımcı (%13.0) bulunmaktadır. Katılımcılardan 98' i (%27.7) 17-19 yaşında, 193' ü (%54.6) 20-22 yaşlarında, 60' ı (%17.7) ise 23 yaşının üzerindedir. ÖG yakını olan katılımcı sayısı 37 iken (%10.5), ÖG yakını olmayanların sayısı ise 317' dir (%89.5). ÖG bireyler ile ilgili ders alan katılımcı sayısı 141 (%39.8), bu konuda ders almayan katılımcı sayısı ise 213' tür (%60.2). ÖG bireyler ile ilgili çeşitli etkinliklere katılım sayıları incelendiğinde katılan katılımcı sayısı 157 (%44.4) iken, katılmayan katılımcı sayısı ise 197' dir (%55.6). Katılımcılara yöneltilen “Spor eğitimi verecek olsanız hangi grubu tercih edersiniz?” sorusuna ise normal gelişim gösteren (NGG) grubu seçen

katılımcıların sayısı 57 (%16.1), ÖG grubu seçen katılımcıların sayısı 53 (%15.0), her iki grubu da seçen katılımcıların sayısı 244 (%68.9) olarak görülmektedir.

Veri Toplama Araçları

Araştırmada katılımcıların demografik özelliklerini belirlemek için soruları araştırmacılar tarafından belirlenen kişisel bilgi formu oluşturulmuştur. Kişisel bilgi formunda; cinsiyet, yaş, bölüm, sınıf, kendisinin ÖG olma durumu, ÖG olan yakını olma durumu, ÖG olan bireyleri konu alan ders alma durumu, ÖG olan bireyler ile ilgili etkinlik ve/veya seminere katılma durumu, spor eğitimi verecek olsa hangi grubu (ÖG/NGG/Her ikisi de) seçeceğini ifade etmesini amaçlayan sorular yer almaktadır.

Katılımcıların tutumlarının belirlenmesi için “Engellilere Yönelik Çok Boyutlu Tutum Ölçeği (EYÇBTÖ)” uygulanmıştır. 2007 yılında [Findler, Vilchinsky ve Werner \(2007\)](#) tarafından geliştirilen ve Türkçe uyarlaması, geçerlik ve güvenilirlik çalışmaları [Yelpaze ve Türküm \(2018\)](#) ün yaptığı EYÇBTÖ; “Duygu” boyutunda 16 madde, “Düşünce” boyutunda 10 madde ve “Davranış” boyutunda 8 madde, toplam 34 madde ve 3 alt boyuttan oluşmaktadır. Ölçekte toplam 17 ters madde bulunmaktadır. 5’ li likert tipindedir. Ölçeğin Cronbach Alpha (iç güvenilirlik) katsayısı .90 hesaplanmıştır. Cronbach Alpha katsayısı “Duygu” alt boyutunda .88, “Düşünce” alt boyutunda .89, “Davranış” alt boyutunda ise .84 olarak hesaplanmıştır. Bu araştırmada ise EYÇBTÖ’ nün genel iç güvenilirlik katsayısı .89 olarak hesaplanmıştır. Ters kodlamalar yapıldıktan sonra ölçekten en yüksek 170 puan alınabilirken en düşük 34 puan alınabilir ve yüksek puanlar olumlu tutumu işaret eder.

Verilerin Analizi

Veriler SPSS 25 programı kullanılarak analiz edilmiştir. Normal dağılıma uygunluğu için çarpıklık basıklık değerleri incelenmiştir. Skewness değerlerinin -.56 ile .35 arasında, Kurtosis değerlerinin ise -1.51 ile .38 arasında olduğu görülmektedir. Değerlerin -2 / +2 aralığında olduğu görülmüş ve verilerin normal dağılıma uygun bir dağılım gösterdiği belirlenmiştir ([George & Mallery, 2010](#)). Veriler normal dağılıma uygun olduğu için parametrik testlerden t-testi ve tek yönlü varyans analizi (ANOVA) testleri kullanılmıştır. Testler $p < .05$ anlamlılık düzeyi ile test edilmiştir.

BULGULAR

SBF öğrencilerinin ÖG olan bireylere yönelik tutumlarının, “cinsiyet”, “öğrenim bölümü”, “sınıf”, “ÖG olan yakını olma”, “ÖG olan bireyler konulu ders alma”, “ÖG olan bireylere yönelik etkinliklere (seminer, kurs, çalıştay, farkındalık etkinliği vb.) katılmış olma” ve “ÖG olan olan ya da

olmayan öğrenci açısından spor eğitimi verme tercihi” değişkenleri açısından farklılıkların belirlenmesi amacı ile yapılan fark analizlerine ilişkin bulgular aşağıda açıklanmıştır.

Katılımcıların “cinsiyet” değişkenine göre tutum puanlarının farkları Tablo 2’ de gösterilmiştir.

Tablo 2. Cinsiyet Değişkenine Göre Tutum Puanlarının Karşılaştırılması

Alt Boyutlar	Cinsiyet	N	$\bar{x}$	Ss	p
Duygu	Kadın	145	2.81	.49	.98
	Erkek	209	2.81	.46	
Düşünce	Kadın	145	3.02	.57	.03*
	Erkek	209	3.14	.50	
Davranış	Kadın	145	2.83	1.51	.30
	Erkek	209	2.67	1.40	
Ölçek Toplam	Kadın	145	2.88	.28	.94
	Erkek	209	2.88	.23	

* $p \leq .05$ = İstatistiksel olarak anlamlı farka işarettir.

Verilerin analizinden ulaşılan bulgulara göre düşünce alt boyutunda kadın-erkek değişkeni üzerinde istatistiksel olarak anlamlı fark bulunmuştur ($p=.03 < .05$). Duygu ($p=.98 > .05$), davranış ($p=.30 > .05$) alt boyutu ve ölçek toplam puanında ($.98 > .05$) ise istatistiksel olarak anlamlı fark bulunmamıştır.

Katılımcıların “öğrenim bölümü ve sınıf” değişkenine göre tutum puanlarının farkları Tablo 3’ de gösterilmiştir.

Tablo 3. Bölüm ve Sınıf Değişkenine Göre Tutum Puanlarının Karşılaştırılması

Alt Boyutlar	Değişken	N	$\bar{x}$	Ss	f	p
Duygu	BSÖ	148	2.68	.47	18.35	.00*
	ANE	119	2.80	.49		
	REK	87	3.05	.32		
Düşünce	BSÖ	148	3.03	.49	3.02	.05*
	ANE	119	3.09	.51		
	REK	87	3.21	.62		
Davranış	BSÖ	148	3.15	1.47	28.63	.00*
	ANE	119	2.91	1.43		
	REK	87	1.81	.93		
Ölçek Toplam	BSÖ	148	2.89	.25	5.03	.01*
	ANE	119	2.91	.24		
	REK	87	2.80	.25		
Duygu	1. sınıf	121	3.06	.29	4.11	.01*
	2. sınıf	104	2.87	.44		
	3. sınıf	83	2.57	.53		
	4. sınıf	46	2.45	.35		

Düşünce	1. sınıf	121	3.29	.53	36.50	.00*
	2. sınıf	104	3.04	.56		
	3. sınıf	83	3.01	.50		
	4. sınıf	46	2.85	.41		
Davranış	1. sınıf	121	1.83	.91	9.76	.00*
	2. sınıf	104	2.69	1.45		
	3. sınıf	83	3.28	1.41		
	4. sınıf	46	4.26	.83		
Ölçek Toplam	1. sınıf	121	2.84	.24	52.31	.00*
	2. sınıf	104	2.88	.26		
	3. sınıf	83	2.87	.26		
	4. sınıf	46	2.99	.21		

* $p \leq .05$ = İstatistiksel olarak anlamlı farka işaretler.

BSÖ: Beden Eğitimi ve Spor Öğretmenliği, ANE: Antrenörlük Eğitimi, REK: Rekreasyon

Bölüm ve sınıf değişkenine göre farkın yönünü belirlemek için post-hoc testlerinden varyansların homojen dağılmadığı ve örneklemin de eşit olmadığı durumlarda kullanılan $p < .05$ anlamlılık düzeyinde analiz yapan bir ANOVA testi olan Games-Howell testi kullanılmıştır. Duygu, davranış ve ölçek toplamında BSÖ ve ANE ile REK bölümlerindeki katılımcılar arasında anlamlı farklar bulunmuştur.

Sınıf değişkeninde Duygu alt boyutunda 3. sınıf ve 4. sınıf haricinde tüm sınıf düzeylerindeki katılımcılar arasında anlamlı farklılık görülürken düşünce alt boyutunda 1. sınıf düzeyindeki katılımcılar ile diğer sınıf düzeylerindeki katılımcılar arasında anlamlı farklılıklar bulunmuştur. Yine davranış alt boyutunda tüm sınıf düzeylerindeki katılımcılar arasında anlamlı fark bulunurken ölçek toplamında 4. sınıf düzeyindeki katılımcıların diğer sınıf düzeylerindeki katılımcılardan anlamlı olarak daha yüksek tutuma sahip oldukları görülmektedir. Katılımcıların “ÖG yakını olma durumu” değişkenine göre tutum puanlarının farkları Tablo 4’ de gösterilmiştir.

Tablo 4. ÖG Yakını Olma Durumuna Göre Tutum Puanlarının Farkları

Alt Boyutlar	ÖG yakını var mı?	N	$\bar{x}$	ss	df	t	p
Duygu	Evet	37	2.67	.52	352	1.94	.05
	Hayır	317	2.83	.46			
Düşünce	Evet	37	2.93	.47	352	1.91	.06
	Hayır	317	3.11	.54			
Davranış	Evet	37	3.60	1.34	352	-3.87	.00*
	Hayır	317	2.64	1.42			
Ölçek Toplam	Evet	37	2.96	.25	352	-2.12	.03*
	Hayır	317	2.87	.25			

* $p \leq .05$ = İstatistiksel olarak anlamlı farka işaretler.

ÖG yakını olan/olmayan katılımcılar ile ÖG olan bireyleri konu alan ders almış olan/olmayan katılımcıların ölçek puanı farklarını ortaya çıkarmak için bağımsız örneklem t testi kullanılmıştır. Testten elde edilen bulgulara göre davranış alt boyutunda ÖG yakını olan katılımcıların istatistiksel olarak çok yüksek düzeyde anlamlı farkla daha yüksek tutum puanları olduğu ve ölçek toplam puanında da ÖG yakını olan katılımcıların istatistiksel olarak anlamlı farkla daha yüksek tutum puanları olduğu görülmüştür.

Katılımcıların “ÖG olan bireyler konulu ders alma durumu” değişkenine göre tutum puanlarının farkları Tablo 5’ de gösterilmiştir.

Tablo 5. ÖG Olan Bireyler Konulu Ders Alma Durumuna Göre Tutum Puanlarının Farkları

Alt Boyutlar	ÖG Konulu Ders Almış mı?	N	$\bar{x}$	ss	df	t	p
Duygu	Evet	141	2.35	.36	352	24.76	.00*
	Hayır	213	3.12	.21			
Düşünce	Evet	141	2.77	.35	352	10.51	.00*
	Hayır	213	3.31	.53			
Davranış	Evet	141	4.40	.51	352	-50.14	.00*
	Hayır	213	1.64	.50			
Ölçek Toplam	Evet	141	2.96	.25	352	-4.88	.00*
	Hayır	213	2.82	.24			

* $p \leq .05$ = İstatistiksel olarak anlamlı farka işaretler.

ÖG olan bireyleri konu alan ders almış olan ve ders almamış olan katılımcıların ölçek puanı farklarını ortaya koymak için bağımsız örneklem t testi kullanılmıştır. Bulgulara göre duygu ve düşünce alt boyutlarında ders almamış olan katılımcıların tutum puanları istatistiksel olarak çok yüksek düzeyde anlamlı farklılaşmaktadır. Ancak davranış alt boyutu ve ölçek toplamı incelendiğinde ÖG olan bireyleri konu alan dersleri almış olan katılımcıların puanlarının istatistiksel olarak çok yüksek düzeyde anlamlı farkla yüksek olduğu görülmektedir.

Katılımcıların “ÖG olan bireyleri konu alan etkinliğe katılmış olma durumu” değişkenine göre tutum puanlarının farkları Tablo 6’ de gösterilmiştir.

Tablo 6. ÖG Olan Bireyleri Konu Alan Etkinliğe Katılmış Olma Durumuna Göre Tutum Puanlarının Karşılaştırılması

Alt Boyutlar	ÖG Konulu Etkinliğe Katılmış mı?		N	$\bar{x}$	ss	df	t	p
Duygu	Evet		157	2.44	.40	352	18.63	.00*
	Hayır		197	3.11	.27			
Düşünce	Evet		157	2.75	.35	352	12.87	.00*
	Hayır		197	3.37	.50			
Davranış	Evet		157	3.82	1.27	352	-16.74	.00*
	Hayır		197	1.88	.90			
Ölçek Toplam	Evet		157	2.86	.31	352	1.43	.15
	Hayır		197	2.89	.20			

*p≤.05= İstatistiksel olarak anlamlı farka işaretlerir.

ÖG olan bireyleri konu alan etkinliğe katılmış olma durumuna göre tutum puanlarının ortaya koyulması için bağımsız örneklem t testi kullanılmıştır. Duygu ve düşünce alt boyutlarında etkinliğe katılmayan katılımcılar lehine istatistiksel olarak çok yüksek düzeyde anlamlı fark görülürken, davranış alt boyutunda etkinliğe katılan katılımcılar lehine istatistiksel olarak çok yüksek düzeyde anlamlı fark görülmüştür.

Katılımcıların “Spor eğitimi vermede tercih edilecek grup” değişkenine göre tutum puanlarının farkları Tablo 7’ de gösterilmiştir.

Tablo 7. Spor Eğitimi Vermede Tercih Edilecek Grup Değişkeninin Tutum Puanlarının Karşılaştırılması

Alt Boyutlar	Tercih	N	$\bar{x}$	Ss	f	p
Duygu	NGG	57	2.96	.38	20.07	.00*
	ÖG	53	2.46	.34		
	Her ikisi	244	2.85	.48		
Düşünce	NGG	57	3.16	.48	14.94	.00*
	ÖG	53	2.73	.35		
	Her ikisi	244	3.16	.55		
Davranış	NGG	57	2.54	1.27	11.22	.00*
	ÖG	53	3.58	1.41		
	Her ikisi	244	2.60	1.43		
Ölçek Toplam	NGG	57	2.92	.20	2.92	.06
	ÖG	53	2.81	.26		
	Her ikisi	244	2.88	.26		

*p≤.05= İstatistiksel olarak anlamlı farka işaretlerir.

NGG: Normal Gelişim Gösteren, ÖG: Özel Gereksinimi Olan

Spor eğitimi tercihi değişkenine göre farkın yönünü belirlemek için post-hoc testlerinden varyansların homojen dağılmadığı ve örneklemin de eşit olmadığı durumlarda kullanılan $p < .05$ anlamlılık düzeyinde analiz yapan bir ANOVA testi olan Games-Howell testi kullanılmıştır. Duygu ve düşünce alt boyutlarında NGG grubu ve her iki grubu tercih eden katılımcıların ÖG olan grubu tercih eden katılımcılara göre puanlarının istatistiksel olarak çok yüksek düzeyde anlamlı olduğu görülmüştür. Davranış alt boyutunda ise ÖG grubu tercih eden katılımcılar lehine çok yüksek düzeyde anlamlı fark bulunmuştur.

TARTIŞMA

ÖG olan bireylerin tüm gelişim alanlarını destekleyen spor ortamlarına dahil edilmesi konusunda geleceğin spor eğitimcilerinin tutumlarının değişkenlere göre farklılaşma durumları, ÖG olan bireyleri etkilemektedir. Araştırmada öğrenim bölümü, sınıf düzeyi, ÖG yakını olma durumu, ders alma durumu, etkinliğe katılım durumu ve tercih değişkenlerinde anlamlı farklılıklar bulunmuştur. Araştırmaya ve literatüre konu olan aşağıdaki değişkenlere göre SBF öğrencilerinin ÖG olan bireylere yönelik tutumlarının incelenmesi amacıyla yapılan araştırmaya ait sonuçlar literatürle tartışılmıştır.

Araştırmada ölçek toplam puanları incelendiğinde kadın ve erkek katılımcıların tutum puanları arasında farklılaşma olmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Alan yazındaki bazı araştırmalar (Magnusson vd., 2017; McKay vd., 2019) benzer şekilde toplam tutum puanlarının cinsiyete göre farklılaşmadığını bildirirken; bazı araştırmacılar (Rojo-Ramos vd., 2022; Olaleyev vd., 2020) kadın katılımcıların tutum puanlarının erkek katılımcıların tutum puanlarına göre istatistiksel açıdan anlamlı olarak daha yüksek olduğunu belirtmektedir. Ancak alan yazındaki farklı sonuçlar, cinsiyetin tutuma etkisi konusunda yapılacak kapsamlı çalışmalara gereksinim olduğunu işaret etmektedir.

Araştırmada BSÖ ve ANE bölümlerinin tutum puanlarının REK bölümü tutum puanına göre anlamlı şekilde yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Araştırmaya konu olan BSÖ bölümünde Yüksek Öğretim Kurulu (YÖK) müfredatı uygulanmakta olup öğrenciler 4. sınıf Bahar yarıyılında Uyarlanmış Beden Eğitimi ve Spor dersi (1 teori; 2 uygulama) almaktadır. ANE müfredatında 2. sınıf Güz yarıyılında Engellilerde Egzersiz ve Spor Eğitimi (2 teori, 1 uygulama), 3. sınıf Güz yarıyılında Engellilerde Özel Öğretim Yöntemleri (2 teori, 1 uygulama) olarak yer almaktadır. REK müfredatında ise öğrenciler 3. sınıf Güz yarıyılında Özel Gruplarda Rekreatasyon (2 teori, 0 uygulama) dersini almaktadır. Nalbant (2018) araştırmasında ANE ve Spor Yöneticiliği (SY) programlarında öğrenim gören katılımcıların tutum puanlarında anlamlı düzeyde farklılaşma olmadığını bildirmiştir. Benzer şekilde Gün (2021), engellilerde egzersiz ve spor eğitimi (ESEE),

BSÖ, ANE, SY programlarında öğrenim görenlerin tutum puanları üzerindeki farklarını incelemiş ve toplam tutum puanı açısından bölümler arasında anlamlı fark olmadığını bildirmiştir. Literatürden farklı olarak elde edilen bu sonucun müfredatlarda yer alan ders sayısı, uygulama ve teori saatleri farklılığından ayrıca öğretim elemanlarının ders işleme yöntemi farklılığından kaynaklanabileceği düşünülmektedir.

Ainscow (2001), Echeita (2006), Parrilla (2008) ve Rello ve Garoz (2014), ÖG bireylere yönelik ön yargılı inançları olumlu tutuma dönüştürücü etkisi olan standart eğitim programlarını içeren eğitim modeline gereksinim olduğunu savunmaktadır. Bu bağlamda spor eğitimcisi yetiştiren bölümlerin müfredatlarında yer alan konuyla ilgili dersler ve derslerin uygulama/teori saatleri ile öğretim elemanlarının ders öğretim yöntemleri dikkate alınarak daha kapsamlı çalışmalar yapılması önerilir.

Araştırmada sınıf düzeyi yükseldikçe katılımcıların toplam puanının da anlamlı düzeyde yükseldiği ve özellikle ölçeğin davranış alt boyutuna ait tutumlarının daha yüksek sınıf düzeylerinde daha yüksek olduğu görülmüştür. Kürkcüoğlu ve arkadaşları (2021) ve Gün (2021) sınıf düzeyinin toplam tutum puanlarında anlamlı farklılık oluşturmadığını ifade etmişlerdir. Grace ve arkadaşları (2015), yaptıkları çalışmada öğrencilerin yaşlarının tutumlarda istatistiksel olarak anlamlı farklılıklara neden olduğunu ve daha büyük öğrencilerin ÖG olan bireylere karşı daha iyi tutumlar bildirdiği sonucuna ulaşmışlardır. Bania ve arkadaşları (2023), özellikle kadın öğrencilerin sınıf düzeyinin yükseldikçe daha olumlu tutumları işaret ettiğini belirtmiştir.

Araştırmada ÖG yakını olan katılımcıların toplam tutum puanlarının ÖG yakını olmayan katılımcıların toplam tutum puanlarına göre daha yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bazı araştırmacılar çevresinde ÖG olan yakını olan ve ÖG olan yakını olmayan katılımcıların tutum puanlarını incelemiş ve iki grubun katılımcılarının toplam puanları arasında istatistiksel olarak farklılaşma olmadığını bildirmişlerdir (Nalbant, 2018; Gün, 2021). Ijadunola ve arkadaşları (2021), Nijerya'da engelli bireylere yönelik tutumları ölçtükleri çalışmalarında engelli birini tanımanın ve olumlu algıların, öğrencilerin olumlu tutuma sahip olmasını sağladığını ortaya koymuştur.

Sınıf düzeyi ve ÖG yakını olma değişkeninin tutuma etkisi konusunda literatürde farklı sonuçlar olduğu görülmektedir. Bu bağlamda gelecekte karma desen yöntemi ile nicel verilerle elde edilen sonuçları derinlemesine açıklayacak niteliksel görüşlerin alınacağı çalışmaların yapılması önerilir.

Araştırmada ölçek toplam puanında ve davranış alt boyut puanında ÖG olan bireyler konulu ders alan katılımcıların puanlarının anlamlı düzeyde daha yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Duygu ve düşünce alt boyut puanlarında ise ders almayan katılımcıların anlamlı düzeyde daha yüksek puan aldığı görülmüştür. Birçok araştırmada eğitim ile olumlu tutum oluşturma noktasında doğrudan

ilişki olduğu savunulmuştur (Roca-Hurtuna vd., 2021). Yaşın ve İlhan (2021) ise ÖG olan bireyler konulu ders alan katılımcılar ile bu konuda ders almayan katılımcıların toplam puanları arasında anlamlı bir fark olmadığı bulgusuna ulaşmıştır. Benzer çalışmalarda ve bu araştırmada çelişkili sonuçlar elde edilmiş olmasının öğretim elemanları arasındaki ders işleme yöntemi farklılıklarından kaynaklanabileceği düşünülmektedir. Bania ve arkadaşları (2023), lisans öğrencilerinin uygulama dersi kapsamında ÖG olan bireyler ile temas halinde olmasının ve buna yönelik teşvikler yapılmasının gerektiğini; bu bağlamda yapılan ders içi etkinliklerin tutumları olumlu etkilediğini belirtmektedir. Ayrıca araştırmalar, konuyla ilgili lisans derslerinin ÖG olan bireylerden kopuk olarak sınıfta verilen kuramsal bilgilere dayalı yürütülmesinin, eğitimcilerin mesleki uygulama aşamasında yetersizlik hissi yaşamalarına neden olduğunu da bildirmektedir. Bu nedenle aday eğitimcilerin ÖG olan bireye öğretme deneyimi sağlayan ortamlarda derslerin yürütülmesi mesleki deneyim açısından son derece önemlidir. Bu bağlamda gelecekte yapılacak çalışmalarda ders alma değişkeni açısından öncelikle standart oluşturulması ve oluşturulan bu standart dersi almanın tutuma etkisinin araştırılması önerilir. Bölüm ve ders değişkeni; müfredat içeriği ve dersin uygulama yönteminden etkilenebilmektedir.

Araştırmada ÖG bireyler konulu etkinlik katılımının toplam tutum puanında anlamlı bir fark oluşturmadığı görülmüştür. Ölçeğin “davranış” alt boyutunda etkinliklere katılan katılımcıların puanları etkinliklere katılmayan katılımcıların puanlarına göre istatistiksel olarak anlamlı düzeyde yüksek iken ölçeğin “duygu” ve “düşünce” alt boyutlarında etkinliklere katılmayan katılımcıların puanlarının etkinliğe katılan katılımcıların puanlarına göre anlamlı düzeyde yüksek bir fark olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Swaim ve Morgan (2001) ve Laws ve Kelly (2005), katılımcılara izletilen ÖG olan bireyleri konu alan kısa bir videonun katılımcılarda daha olumsuz tutumlar oluşturduğu bildirmiştir. Nalbant (2018), çalışmasında ÖG olan bireylere yönelik olumlu tutum geliştirmek amacıyla yaptığı spor yoluyla farkındalık gelişimi etkinliklerine katılan ve katılmayan katılımcıların tutum puanları üzerinde istatistiksel olarak anlamlı fark bulunmadığını bildirmiştir. Sansi ve arkadaşları (2019), akran katımlı bütünleşik fiziksel aktivite etkinliklerinin tutuma olan etkisini ölçmek amacıyla yaptıkları araştırmada etkinliğe katılan katılımcıların tutum puanlarının etkinliğe katılmayan katılımcıların tutum puanlarına göre anlamlı fark olduğunu ve daha yüksek olduğunu bildirmişlerdir. Alanda yapılan çalışmalar kısa süreli etkinliklerin tutum puanlarına olumsuz etki ettiğini (Swaim & Morgan, 2001; Rillotta & Nettelbeck, 2007), daha uzun süreli etkinlik programlarının ise katılımcıların tutumlarını olumlu etkilediğini desteklemektedir (Rillotta & Nettelbeck, 2007; Reina vd., 2011; Favazza vd., 2000). Lafuente-Fons ve arkadaşları (2023), uzun süreli kapsayıcı etkinliklerin devamlı olacak şekilde yapılmasının tutumları olumlu etkilediğini

bildirmiştir. Ayrıca [Bania ve arkadaşları \(2023\)](#), öğrencilerin farkındalıklarını geliştirmek için temalarının artması gerektiğini belirtmiştir. Literatürdeki ve bu araştırmadaki çelişkili sonuçların standart bir etkinlik programı ve uygulama boyutunda oluşabilecek farklılıklardan kaynaklanabileceği düşünülmektedir. Gelecekte yapılan çalışmalar için standardize edilmiş, nitelikli ve uzun süreli etkinlik programlarının tutuma etkisinin incelenmesi önerilir.

Araştırmada NGG grubu ve her iki grubu (ÖG-NGG) tercih eden katılımcıların, sadece ÖG grubunu tercih edenlere göre “duygu” ve “düşünce” alt boyutlarında tutum puanlarının anlamlı farkla yüksek olduğu; “davranış” alt boyutunda ise ÖG grubu tercih eden katılımcıların diğer grupları (sadece NGG ya da ÖG ve NGG) tercih eden katılımcılara göre tutum puanlarının anlamlı farkla yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Toplam ölçek puanında ise katılımcılar arasında anlamlı bir farklılaşma bulunmamıştır. [Gün \(2021\)](#), beden eğitimi öğretmen adaylarının zihinsel engelli çocuklarla çalışmayı isteme tercihlerine yönelik tutum puanlarını incelediği çalışmada “duygular” ve “kabul” alt boyutlarında ÖG olan çocuklarla çalışmak istemeyen katılımcıların, çalışmak isteyenlere göre toplam tutum puanlarının anlamlı şekilde yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır. [Bania ve arkadaşları \(2023\)](#), öğrencilerin ÖG olan bireyler ile çalışma deneyimlerinin olumlu tutum oluşturacağını ve buna bağlı olarak ÖG olan bireylere karşı olumlu tutumların öneminden bahsedilmesini, bu yönde teşvikler yapılmasını ve öğrencilere ilgili kurum ve kuruluşlar ile işbirliği yaparak çalışma deneyimleri sağlanması gerektiğini belirtmiştir. Elde edilen sonucu destekleyecek literatür konusunda sınırlılık yaşandığı için konuyla ilgili daha kapsamlı çalışmalar yapılmasının alan yazına bilgi kaynağı oluşturma açısından önemli olacağı düşünülmektedir.

SONUÇ

SBF öğrencilerinin ÖG olan bireylere yönelik tutumlarını belirlemek üzere yapılan bu araştırmanın sonucunda; ÖG yakını olan, sınıf düzeyi daha yüksek olan ve ÖG olan bireyler konusunda ders alan üniversite öğrencilerinin olumlu tutumda olduğu belirlenmiştir. Öğrencilerin tutumlarını olumlu yönde etkileyen unsurlar ele alındığında “ÖG yakını olma” ve “sınıf düzeyi” bir tür dış faktördür ve doğal sürece bağlı gelişir. Diğer bir deyişle kişinin “ÖG olan yakını olma” hali ve “sınıf düzeyi” nin yükselmesi dışardan müdahale edilemeyen, kendi halinde gelişen durumlardır. Bununla birlikte spor bilimleri fakültesi öğrencilerinin tutumlarında olumlu değişim sağlayan “ÖG olan bireyler konusunda ders alma” durumu, müdahale ile geliştirilebilecek bir unsurdur. Bilindiği üzere SBF’lerin bazı bölümleri için çekirdek öğretim programları geliştirilmiş bazı bölümler için ise halen çalışmalar sürdürülmektedir. Araştırma sonucuna dayanarak; SBF’ çekirdek öğretim programlarını geliştirmede, SBF öğrencilerinin tutumlarını olumlu yönde etkileyen, özel gereksinimi olan bireyler

içerikli derslerin öğretim programına eklenmesinin önemli olduğu düşünülmektedir. Bu yolla meslek öncesi dönemdeki SBF öğrencilerinin ÖG olan çocuk ve gençlere eğitim verebilmeye dair geniş boyutta yetkinliğe sahip olmaları, nitelikli ve standart eğitim programları ile uygulamaya dair bakış açılarında olumlu tutum geliştirmeleri sağlanabilir.

Diğer taraftan öğrenci tutumlarına dair elde edilen olumlu sonuçlar; herkesi kapsayan, farklılıklarla yaşanılabilen bir topluma doğru umutlu bir ilerleme kaydedilebileceğini öngörmemizi sağlamış olsa da araştırma kapsamında incelenen çoğu değişkene ilişkin literatürle çelişen ya da uyumlu olan sonuçların elde edilmesi, konuya yönelik sorunlar ve çözüm önerilerini ortaya koyacak derinlemesine çalışmalara gereksinim olduğunu göstermektedir.

ORCIDs

Sibel Nalbant <https://orcid.org/0000-0002-9930-376X>

Mehmet Dinç <https://orcid.org/0000-0002-6093-2155>

KAYNAKÇA

- Ainscow, M. (2001). *Desarrollo de escuelas inclusivas: ideas, propuestas y experiencias para mejorar las instituciones escolares* (Vol. 84). Narcea Ediciones.
- Antonak, R., & Livneh, H. (2000). Measurement of attitudes towards persons with disabilities. *Disability and Rehabilitation*, 22(5), 211-224. <https://doi.org/10.1080/096382800296782>
- Bania, T. A., Gianniki, M., Charitaki, G., Giannakoudi, S., Andreas, V. I., Farantou, C., Alikı, V. I., & Billis, E. A. (2023). Attitudes towards people with disabilities across different healthcare undergraduate students: A cluster analysis approach. *Physiotherapy Research International*, 28(4), e2032. <https://doi.org/10.1002/pri.2032>
- Chrzanowska, I. (2019). Inclusive education in the opinion of the teachers from special pre-schools, regarding the chances of success of the inclusive actions towards particular groups of students, education participants, and teachers' seniority. *Interdisciplinary Context of Special Pedagogy*, 25(1), 127-149.
- Echeita Sarrionandia, G. (2014). Educación para la inclusión o educación sin exclusiones.
- Emmers, E., Baeyens, D., & Petry, K. (2021). The subjective norm and attitudes of preservice teachers toward pupils with a disability: An experiment based on the cognitive dissonance theory. *Australasian Journal of Special and Inclusive Education*, 45(1), 49-61. <https://doi.org/10.1017/jsi.2020.18>
- Favazza, P. C., Phillipsen, L., & Kumar, P. (2000). Measuring and promoting acceptance of young children with disabilities. *Exceptional Children*, 66(4), 491-508. <https://doi.org/10.1177/001440290006600404>
- Findler, L., Vilchinsky, N., & Werner, S. (2007). The multidimensional attitudes scale toward

- persons with disabilities (MAS) construction and validation. *Rehabilitation Counseling Bulletin*, 50(3), 166-176. <https://doi.org/10.1177/00343552070500030401>
- George, D. ve Mallery, M. (2010). SPSS for windows step by step: A simple guide and reference, 17.0 update (10a ed.) Boston: Pearson.
- Grace O. Vincent-Onabajo, Wasinda S. Malgwi, (2015). Attitude of physiotherapy students in Nigeria toward persons with disability. *Disability and Health Journal*, 8(1), 102-108. <https://doi.org/10.1016/j.dhjo.2014.06.009>
- Gün, E. (2021). *Beden eğitimi ve spor öğretmen adaylarının zihinsel engelli çocuklara yönelik tutumlarının incelenmesi (Malatya İli Örneği)*. [Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi]. Malatya İnönü Üniversitesi.
- Hosford, S., & O'Sullivan, S. (2016). A climate for self-efficacy: the relationship between school climate and teacher efficacy for inclusion. *International Journal of Inclusive Education*, 20(6), 604-621. <https://doi.org/10.1080/13603116.2015.1102339>
- Hutzler, Y., Meier, S., Reuker, S., & Zitomer, M. (2019). Attitudes and self-efficacy of physical education teachers toward inclusion of children with disabilities: a narrative review of international literature. *Physical Education and Sport Pedagogy*, 24(3), 249-266. <https://doi.org/10.1080/17408989.2019.1571183>
- Ijadunola, M., Akinyemi, P., Olowookere, O., Olotu, O., Goodman, O., Ogundiran, A., & Ijadunola, K. (2022). Addressing inclusiveness in tertiary co-education: Attitude of undergraduate and academic staff towards students with disabilities in a South-West Nigerian University. *International Journal of Disability, Development and Education*, 69(1), 47-60. <https://doi.org/10.1080/1034912X.2021.2016658>
- Keskinkılıç, K., Yazıcı, A. G., & Yılmaz, A. (2023). Beden eğitimi ve spor ile özel eğitim bölümü öğretmen adaylarının özel gereksinimli bireylere yönelik duygusal mesafelerinin incelenmesi. *Akdeniz Spor Bilimleri Dergisi*, 6(1-Cumhuriyet'in 100. Yılı Özel Sayısı), 320-334. <https://doi.org/10.38021/asbid.1298002>
- Kowalski, E. M., & Rizzo, T. L. (1996). Factors influencing preservice student attitudes toward individuals with disabilities. *Adapted Physical Activity Quarterly*, 13(2), 180-196. <https://doi.org/10.1123/apaq.13.2.180>
- Kürkçüoğlu, I., Ergan, M., Alsını, T. G. E., Keskin, T., Alsını, A. M., & Başkurt, F. (2021). Dış hekimliği öğrencilerinin engellilere yönelik tutumlarının belirlenmesi. *Medical Journal of Süleyman Demirel University*, 28(3), 433-440. <https://doi.org/10.17343/sdutfd.903561>
- Lafuente-Fons, I., Sarrió-Andrés, C., Capllonch Bujosa, M., & Teixidó-Vives, C. (2023). Jornadas deportivas sensibilizadoras. Una herramienta para la inclusión. *Revista Electrónica Interuniversitaria de Formación del Profesorado*, 26(3), 89-102. <https://doi.org/10.6018/reifop.574651>
- Laws, G., & Kelly, E. (2005). The attitudes and friendship intentions of children in United Kingdom mainstream schools towards peers with physical or intellectual disabilities. *International Journal of Disability, Development and Education*, 52(2), 79-99. <https://doi.org/10.1080/10349120500086298>

- Lewis, S., & Stenfert-Kroese, B. (2010). An investigation of nursing staff attitudes and emotional reactions towards patients with intellectual disability in a general hospital setting. *Journal of Applied Research in Intellectual Disabilities*, 23(4), 355-365. <https://doi.org/10.1111/j.1468-3148.2009.00542.x>
- Longley, J. M., & Craigo, L. (2023). Exploration of preservice teacher attitudes towards disability. *Community College Journal of Research and Practice*, 47(1), 53-68. <https://doi.org/10.1080/10668926.2021.1927884>
- Magnusson, D. M., F. Cal, and J. S. Boissonnault. (2017). Influence of a Short-Term disability awareness program on knowledge and attitudes of School-Aged children in Southern Belize: Results of a community-university partnership. *Physical Therapy*, 97(4), 408–416. <https://doi.org/10.2522/ptj.20160139>
- Martin, K., & Kudláček, M. (2010). Attitudes of pre-service teachers in An Australian University towards inclusion of students with physical disabilities in general physical education programs. *European Journal of Adapted Physical Activity*, 3(1), 30-48. <https://doi.org/10.5507/euj.2010.003>
- McConkey, R. (2016). Sports and intellectual disability: A clash of cultures?. *Advances in Mental Health and Intellectual Disabilities*, 10(5), 293-298. <https://doi.org/10.1108/AMHID-08-2016-0019>
- McKay, C., J. Y. Park, and M. Block (2019). Exploring the variables associated with student attitudes toward inclusion in physical education after taking part in the paralympic school day programme. *International Journal of Inclusive Education*, 25(3). <https://doi.org/10.1080/13603116.2018.1550117>.
- Nalbant, S. (2018). Spor yoluyla farkındalık gelişimi etkinliğinin özel gereksinimli bireylere yönelik tutuma etkisi. *İstanbul Üniversitesi Spor Bilimleri Dergisi*, 8(1), 24-36.
- Nunnally, J. C. (1978). An overview of psychological measurement. *Clinical diagnosis of mental disorders: A handbook*, 97-146.
- Olaleye, A., O. Ogundele, S. Deji, O. Ajayi, O. Olaleye, and T. Adeyanju (2020). Attitudes of students towards peers with disability in an inclusive school in Nigeria. *Disability, CBR& Inclusive Development*, 23(3), 65–75. <https://doi.org/10.5463/dcid.v23i3.136>
- Parrilla, A. (2008). El desarrollo local e institucional de proyectos educativos inclusivos. *Perspect. CEP*, 14, 17–31.
- Pearce, M. (2009). The inclusive secondary school teacher in Australia. *International Journal of Whole Schooling*, 5(2), 1–15.
- Pearce, M., Gray, J., & Campbell-Evans, G. (2009). The inclusive secondary teacher: The leaders' perspective. *Australian Journal of Teacher Education*, 34(6). <https://doi.org/10.14221/ajte.2009v34n6.7>
- Reina, R., Haegele, J. A., Pérez-Torralba, A., Carbonell-Hernández, L., & Roldan, A. (2021). The influence of a teacher-designed and-implemented disability awareness programme on the attitudes of students toward inclusion. *European Physical Education Review*, 27(4), 837-853.

<https://doi.org/10.1177/1356336X21999400>

- Reina, R., Lopez, V., Jimenez, M., Garcia-Calvo, T., & Hutzler, Y. (2011). Effects of awareness interventions on children's attitudes toward peers with a visual impairment. *International Journal of Rehabilitation Research*, 34(3), 243–248. <https://doi.org/10.1097/MRR.0b013e3283487f49>
- Rello, C. F., & Garoz, I. (2014). Actividad físico-deportiva en programas de cambio de actitudes hacia la discapacidad en edad escolar: Una revisión de la literatura. *CCD Cultura Ciencia Deporte*, 9(27), 199–210. <https://doi.org/10.12800/ccd.v9i27.462>
- Rillotta, F., & Nettelbeck, T. E. D. (2007). Effects of an awareness program on attitudes of students without an intellectual disability towards persons with an intellectual disability. *Journal of Intellectual and Developmental Disability*, 32(1), 19-27. <https://doi.org/10.1080/13668250701194042>
- Roca-Hurtuna, M., & Sanz-Ponce, R. (2023). The perception of university students towards people with disabilities and their labor insertion. *Education Sciences*, 13(1), 79. <https://doi.org/10.3390/educsci13010079>
- Roca-Hurtuna, M., Martínez-Rico, G., Sanz, R., & Alguacil, M. (2021). Attitudes and work expectations of university students towards disability: Implementation of a training programme. *International Journal of Instruction*, 14(2), 1-10. <https://doi.org/10.29333/iji.2021.1421a>
- Rojo-Ramos, J., Vega-Muñoz, A., Contreras-Barraza, N., & Barrios-Fernandez, S. (2022). Female and rural school students show more positive attitudes toward disability during physical education lessons. *International Journal of Environmental Research and Public Health*, 19(10), 5881. <https://doi.org/10.3390/ijerph19105881>
- Sansi A, Ünal K, & Nalbant S. (2019). The effect of awareness program on attitudes of peers towards children with special needs. *Research in Sports Science*, 9(2), 31-4. <https://doi.org/10.5152/rss.2019.0001>
- Santilli, S., Ginevra, M. C., & Nota, L. (2023). Colleagues' work attitudes towards employees with disability. *European Journal of Investigation in Health, Psychology and Education*, 13(1), 130-140. <https://doi.org/10.3390/ejihpe13010009>
- Sharma, U., & Nuttal, A. (2016). The impact of training on pre-service teacher attitudes, concerns, and efficacy towards inclusion. *Asia-Pacific Journal of Teacher Education*, 44(2), 142-155. <https://doi.org/10.1080/1359866X.2015.1081672>
- Swaim, K. F., & Morgan, S. B. (2001). Children's attitudes and behavioral intentions toward a peer with autistic behaviors: Does a brief educational intervention have an effect? *Journal of Autism and Developmental Disorders*, 31(2), 195–205.
- Tavşancıl, E. (2006). *Tutumların Ölçülmesi ve SPSS ile Veri Analizi*. Nobel Yayın
- UNESCO (2005). Guidelines for inclusion: Ensuring access to education for all. UNESCO.
- Vilchinsky, N., & Findler, L. (2004). Attitudes toward israel's equal rights for people with disabilities law: A multiperspective approach. *Rehabilitation Psychology*, 49(4), 309–316.

<https://doi.org/10.1037/0090-5550.49.4.309>

- Yaşın, İ. & İlhan, L. (2021). Beden eğitimi öğretmenlerinin zihinsel engelli bireylerin sportif etkinliklerine yönelik tutum profilleri. *Herkes için Spor ve Rekreasyon Dergisi*, 3(1), 30-35.
- Yelpaze, İ. & Türküm, A. (2018). Adaptation and validation of Turkey version of multidimensional attitude toward persons with disabilities. *OPUS Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi*, 8(14), 167-187. <https://doi.org/10.26466/opus.377906>
- Yin, R. K., Clarke, C., Cotner, B., & Lee, R. (2012). Case study methods. In *Handbook of Complementary Methods in Education Research* (pp. 111-122). Routledge.